

SLANGEN OP JE BORD

SNAKES ON YOUR PLATE

Marcel van der Voort

In Musée Gustave Moreau in Parijs werd ik vorig jaar aangenaam verrast, toen ik, naast de schilderijen die de primaire aanleiding waren om dit museum te bezoeken, een bijzonder 'serviesonderdeel' aantrof. Het pronkbord hing op een weinig in het oog lopende plaats in een kamertje dat niet het artistiek werk van de schilder liet zien, maar wel een indruk wilde geven van diens leefomstandigheden. Het is ovaalvormig, rijk gekleurd en in reliëf ligt er, naast twee slangen, een aantal vissen op uitgesteld. Eén van de slangen ligt prominent midden op het bord, de andere ligt op de rand. Het

Marcel van der Voort

Last year, in the Gustave Moreau museum in Paris, it was a pleasant surprise for me to discover a very special piece of crockery in addition to the paintings that were the prime reason for my visit. The plate, a collector's item, was suspended in an unobtrusive place in a tiny room not designed to show the artistic production of the painter but to convey an impression of his living conditions. The richly coloured oval shaped plate displayed a relief showing several fish lying near two snakes. One snake is prominently positioned in the centre of the plate, while the other decorates its rim. The plate was hung in a location that

Afbeelding 1: Bassin rustique, Musée Gustave Moreau, Parijs. Foto/Photo: Marcel van der Voort.

bord hing op een vervelende plaats om te fotograferen. Hoe ik me ook opstelde, ik kreeg het niet goed voor de lens, zodat ik uiteindelijk maar genoeg nam met de afbeelding zoals die hiernaast te zien is (afbeelding 1).

Recentelijk bezocht ik in de Loire-streek in Frankrijk kasteel Chenonceau. En toevallig trof ik naast al de adellijke pracht en praal die er te zien is opnieuw borden aan met dezelfde voorstelling en in soortgelijke uitvoering als in Musée Gustave Moreau (afbeelding 2). Dit keer speelt de slang een bijrol: de hoofdmaaltijd van vissen en rivierkreeft ligt voor de liefhebber smakelijk uitgestald in het midden, de slang ligt dit culinaire tafereel opgerold op de rand van het bord geïnteresseerd te bekijken.

De toelichting bij het tweede bord legt uit, dat het stamt uit het derde kwart van de negentiende eeuw en geïnspireerd is op het werk van de beroemde Franse pottenbakker Bernard Palissy (1510-1590). Een prachtige proeve van diens bekwaamheid is – behalve op Internet – onder meer te zien op pagina 95 in *Snake Charm*, het indrukwekkende boek van Marilyn Nissenson en Susan Jonas en op pagina 188 in de catalogus van een expositie over slangen en draken die van 11 oktober 2007 tot 27 januari 2008 plaatsvond in het Staatliches Naturhistorisches Museum Braunschweig in Duitsland (Joger & Luckhardt 2007). Mogelijk is ook het bord dat in Musée Gustave Moreau hangt, als het al geen origineel exemplaar is, een hommage aan Palissy's vakmanschap.

Aanvankelijk verbaasde ik me over de nadrukkelijke aanwezigheid op één en hetzelfde bord van een slang bij al die andere

was difficult to photograph. No matter how I positioned myself I could not get a straight view of it through the lens of the camera. So I had to satisfy myself with the photograph shown here (photo 1).

Recently I visited the castle Chenonceau in the Loire region in France and lo and behold, besides all the noble pomp and circumstance exhibited there, I happened upon plates with a similar depiction and executed in a design comparable to the one in the Musée Gustave Moreau (photo 2). This time, however, the snake plays a supporting role only, since the principal meal of fish or crayfish lies invitingly displayed in the centre of the dish while the snake, curled up along the rim of the plate, watches the culinary tableau with interest.

From the explanation next to the second plate I learned that it dates from the third quarter of the nineteenth century, and is inspired by the work of the famous French potter Bernard Palissy (1510-1590). A beautiful proof of his competence can be found – besides on the Internet – on page 95 of *Snake Charm*, Marilyn Nissenson and Susan Jonas's imposing book, as well as on page 188 in the catalogue of an exhibition on snakes and dragons which took place from October 11th 2007 to January 27th 2008 in Germany's national museum of natural history (Joger & Luckhardt, 2007). The plate at the Musée Gustave Moreau, even if not original, certainly pays homage to Palissy's expertise.

At first I was surprised by the emphatic presence on one and the same plate of a snake amidst all other edible aquatic fauna. I could not imagine snakes on the menu anywhere in Europe, no matter how nicely served – and certainly not in the noble or anyhow richer milieus which in those days would have been

Afbeelding 2: Bassin rustique, Château Chenonceau, Frankrijk. Foto/Photo: Marcel van der Voort.

gastronomische waterdieren, want ik kon me niet voorstellen dat er ergens in Europa, hoe lekker bereid ook, slang op het menu zou staan – en al helemaal niet in toentertijdse adellijke of in ieder geval rijkere milieus, waarin deze borden voornamelijk te vinden zullen zijn geweest. Elders in de wereld is men misschien niet vies van een slangetje op het bord, maar voor ‘onze contreien’ heb ik dat nog nooit gehoord. Al gauw werd me echter duidelijk dat het zoeken naar een culinaire verklaring voor de bizarre combinatie van slangen en vissen niet opgaat. Die moet in een heel andere richting gezocht worden.

Artistieke, keramische voorwerpen zoals de hier afgebeelde, worden *bassins rustiques* genoemd. De toeschouwer kijkt als het ware

the principle environment of these ceramic objets d’art.

Anywhere else in the world people will probably not be averse to a snake on one’s plate, but I never heard of it within our own domain. It soon dawned on me, however, that the search for a culinary explanation of the bizarre combination of snakes and fishes does not hold water and that a rather different approach is necessary.

Ceramic works of arts like those pictured here are called *bassins rustiques* (“pastoral basins”). It is as if the observer looks through the water surface at the life below. In this specific situation it is, however, remarkable that the snakes lie submerged quite coolly and do not seem to hunt at all! Such true-to-nature as well as highly detailed ceramic replica’s

door het wateroppervlak naar het leven dat zich onder water afspeelt – waarbij het in dit specifieke geval wel opvalt dat sommige slangen er onder water wel erg doodgemoedereerd bij liggen; ze lijken bepaald niet op jacht te zijn! Zo'n natuurgetrouwe en gedetailleerde weergave in keramiek getuigt van het vermogen tot zorgvuldig observeren en geweldig vakmanschap van de kunstenaar. Die koos taferelen zoals de hier afgebeelde, omdat die in de zestiende en zeventiende eeuw beantwoordden aan de behoefte van natuuronderzoekers en -liefhebbers om kennis te nemen van de dingen der natuur en de natuur der dingen. De grote ontdekkingsstochten van de vijftiende eeuw en later, brachten de Europeanen in contact met de tot dan toe verborgen gebleven flora- en faunarijksdommen van andere werelddelen. Voor in de natuur geïnteresseerde mensen waren deze vaak onbekende dieren, planten e.d. een bijzondere aanvulling op hun kennis. Degenen die het zich konden veroorloven, verzamelden voorwerpen van onbestemde maar intrigerende afkomst in speciaal daartoe ontworpen kasten, de zogenaamde rariteitenkabinetten. Ik kan me voorstellen dat een *bassin rustique* met een natuurvoorstelling (er zijn ook dergelijke borden met bijvoorbeeld mythologische voorstellingen) een zeer gewenst onderdeel van een rariteitenverzameling zou kunnen zijn. Palissy en epigonen kwamen met hun vakmanschap op in ieder geval keramisch gebied tegemoet aan deze wensen.

of life attest to the capacity of painstaking observation as well as to the immense skill of the artist. Tableau's as pictured here were chosen by the artist because they fulfilled the need of 16th and 17th century students of nature as well as nature lovers, for information about the things of nature and the nature of things. The great voyages of discovery of the 15th century and later had had the effect of bringing the Europeans in contact with the until then hidden treasures of the fauna and flora of other continents. For those interested in nature these up to then unfamiliar animals, plants, etcetera, created an extraordinary supplement to their education.

Those who could afford the luxury, collected their items of vague but intriguing origin in specially designed cabinets, the so-called knick-knacks. I imagine a *bassin rustique* with an exhibition of the world of nature (there are also plates with other, for instance mythological, representations) to be a highly desired part of such a collection of curiosities. With their ceramic expertise Palissy and his epigones anyhow met these desires.

Translation: A.A. Verveen.

English corrections: Maureen Bleeker-Turner.

References

- Joger, U. & Jochen Luckhardt (Hrsg.), *Schlangen und Drachen. Kunst und Natur*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2007.
- Nissenson, M. & Susan Jones, *Snake charm*. New York, 1995.

